

СЕКЦІЯ 2

БІОГРАФІЧНІ ТА ГЕНЕАЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Гаврилишин Петро Михайлович

доцент кафедри міжнародних відносин, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, кандидат історичних наук

БОГДАН ГАВРИЛИШИН: СПРОБА КОРОТКОЇ БІОГРАФІЇ

У статті ставлю за мету висвітлити ряд ключових моментів біографії видатного вченого, мецената та громадського діяча проф. Богдана Гаврилишина. Враховуючи історичний контекст діяльності цієї особистості, прагну висвітлити періоди його життя у Польщі, Канаді, Швейцарії, співпрацю з Австралією та Аргентиною, допомогу молодій державі Україна.

Богдан Гаврилишин (1926–2016), працюючи директором Міжнародного інституту менеджменту в Женеві, за родом своєї професійної діяльності відвідав значну кількість країн. Добре помітні контрасти між ними змусили його задуматися над тим, чому одні суспільства впевнено ідуть дорогою розвитку, а інші стоять на місці, показуючи неефективність. Продуковані ним ідеї і досі є актуальними з огляду на поточний стан держави Україна, адже після завершення російсько-української війни знову постане питання вироблення оптимальної моделі українського суспільства та держави. Можливості, які тоді появляються, потрібно буде максимально використати. Його життєвий досвід та непересічна біографія являються мотиваційним прикладом для молоді.

Постать та інтелектуальні здобутки Богдана Дмитровича вивчалися рядом таких науковців як М. Голянич [6, с. 472–474], О. Геращенко [5, с. 116–120], його біографію описували Т. Гаврилишин і В. Гаврилишин [4, с. 208–214], В. Пуаеттон [11], зрештою він залишив свої спогади «Залишаюсь українцем», вперше надруковані в 2011 р. [3].

Як дізнаємося із енциклопедичної статті, Богдан Дмитрович Гаврилишин – український, канадський, швейцарський економіст, громадський діяч, меценат, колишній член Римського клубу, іноземний член НАН України, президент Фонду Богдана Гаврилишина, громадянин Канади [1, с. 88–89].

Народився він 19 жовтня 1926 року у с. Коропець (нині смт, донедавна Монастириський, тепер Чортківський район, Тернопільська область, Україна; тоді Буцацький повіт, Тернопільське воєводство, II Річ Посполита). У 1930 р. батько, котрий займався підприємницькою діяльністю (виросчував хміль на продаж до броварень ін.) купив близько 10 га землі між м. Бучач і с. Жизномир, де збудував дім, який зберігся донині.

Три роки навчався у початковій школі в с. Жизномирі. Потім – у Буцацькій польськокомовній гімназії (у 1936/37 н. р. закінчив VIIа клас у 1937/38 н. р. закінчив VIIIа клас), яку після приходу більшовиків перетворили на середню школу. 3 вересня 1941 року навчався у Чортківській гімназії, а в 1943/44 н. р. – у Дрогобицькій гімназії.

У часи II Світової війни, у 1944 році, представники окупаційної адміністрації забрали його на примусові праці до Німеччини: *«Нас зловили німці й ми отримали щось на зразок “запрошення” до Німеччини, від якого було важко відмовитись. Потім був майже цілий рік важкої праці, жорсткої дисципліни, поганой їжі й жодного «світла в кінці тунелю» до травня 1945-го, коли війна закінчилась. Чи варто детально описувати ті останні дев'ять місяців “німецького раю”?* Навряд. Там не було нічого, що я бажав би згадувати, до того ж я був молодий, тому намагався перетворювати навіть небезпечні й важкі життєві ситуації на просто неприємні пригоди, надіючись, що ці пригоди гарно закінчатся» [3, с. 31].

Від травня 1945 року перебував у таборі для переміщених осіб, 1947 року виїхав до Канади. Тут він працював лісорубом, організовував вечірні класи для українців, діяв у профспілках.

10 червня 1950 р. в Торонто одружився на Лені (Леоніді) Гайовській, яка народилась в Едмонтоні в сім'ї канадських українців. Познайомився з нею завдяки Пласту, членкинею якого вона теж була [3, с. 57–58; 64].

1952 року здобув ступінь бакалавра, а в 1954 році – магістра спеціальності *«інженер-механік»* в Університеті м. Торонто. У 1954–1960 рр. обіймав посади з дослідництва, інженерної справи, менеджменту в Канаді. З 1960 р. мешкав у Швейцарії. 1976 року здобув ступінь PhD з економіки у Женевському Університеті.

Майже тридцять років Б. Д. Гаврилишин присвятив Міжнародному інституту менеджменту (МІМ-Женева). У ньому обіймав посади директора з навчання (1960–1968 рр.), директора Інституту (1968–1986 рр.), почесного науковця (1986–1989 рр.). У Женеві він викладав такі дисципліни, як економічний розвиток, керівництво міжнародними операціями, світове бізнесове середовище, управління державами тощо. Проводив семінари, головував на конференціях, читав лекції в університетах для груп фахівців та на міжнародних конференціях у більш, ніж 70 країнах.

Про свій вплив на Австралію Б. Гаврилишин писав: *«Один із наших випускників був директором міжнародної компанії IBM в Австралії і очолював Австралійську асоціацію менеджменту. Він переконав членів асоціації запросити мене прочитати лекції та стати головою великої конференції для керівників із різних секторів австралійського суспільства. Коли я отримав запрошення і прочитав, що подія проходить в Будинку опери у Сідней, прийняв його без найменшого вагання»* [3, с. 199]. Стосовно Аргентини він згадував: *«Як тільки приїхав до Буенос-Айреса, я усвідомив, що завдяки своїй книзі став досить відомим в академічних та політичних колах. Саме через це сім моїх лекцій були відкритими для громадян, а три виголошені виключно для командування армії, авіації і морського флоту. Мета зрозуміла: Аргентина на той час була під управлінням військової хунти. То була диктатура з обмеженням політичних прав людей і в усіх аспектах зовсім неефективна. Незадоволення населення зростало. Деякі з генералів стали замислюватися – чи не передати їм владу цивільним, однак вони вагались, бо не хотіли бачити “демократичну*

анархію". Завданням моїх лекцій було пояснити, що існує велика кількість систем управління, включаючи й побудовані на коаліції декількох партій, як, до прикладу, швейцарська пряма демократія з узгодженим прийняттям рішень на всіх рівнях політичної та адміністративної структури. У моїх лекціях була закладена ідея, що передача влади цивільним не обов'язково закінчиться "демократичною анархією". Запитання і дискусії після цих трьох лекцій носили делікатний характер. Речі мали стати зрозумілими, я їх не називав "поіменно". Через кілька місяців після мого візиту військова хунта оголосила, що восени відбудуться дострокові вибори. У мене не було впевненості, що це були прямі причини і наслідки, пов'язані з моїми лекціями, але очевидно дві речі збіглися не випадково» [3, с. 205].

В Україні почав працювати з 1988 р., завжди на громадських засадах. Від здобуття Україною незалежності був радником кількох Президентів України, прем'єр-міністрів, голів Верховної Ради.

1990 року заснував Міжнародний інститут менеджменту в Києві, що став першою бізнес-школою на теренах СРСР. Богдан Гаврилишин переконав Джорджа Сороса відкрити свій благодійний фонд саме в Україні, а не десь у Росії. Так фонд Джорджа Сороса «Відродження» фінансував декілька проєктів для Пласту [13, с. 366]. Першим головою наглядової ради Фонду став саме Богдан Гаврилишин. Міжнародний фонд «Відродження» (МФВ–Україна) було створено у Києві в 1990 р. із залученням представників різних українських організацій. Це були Юрій Щербак з організації «Зелений світ», Павло Мовчан з «Просвіти», Борис Олійник з «Фонду культури». Вони стали співзасновниками й членами ради директорів МФВ. До наглядової ради також приєдналися: Іван Дзюба, Дмитро Павличко, Володимир Василенко, Валерій Мещеряков, Володимир Савельєв, Сергій Конев, Ігор Юхновський та Валентин Симоненко [3, с. 218].

Що цікаво, станом на 1990 р. в Україні не існувало жодної установи для об'єктивного аналізу та пропозицій щодо політики уряду та інших гілок влади. Потреба в такій аналітиці була очевидна. Завдяки фінансуванню Джорджа Сороса Б. Гаврилишин створив Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД), який діє і до сьогодні [3, с. 219–221].

У 1996–1997 рр. був директором Міжнародної академії довкілля в Женеві.

Богдан Гаврилишин є також відомим членом Пласту – Національної скаутської організації України. Вступив до нього в другій половині 1930-х років; від квітня 1946 року належав до куреня Лісові Чорти. У 2006–2008 роках – голова Крайової пластової ради (КПР) – «законодавчого» органу Пласту. Пласт істотно вплинув на формування особистості Богдана Гаврилишина і як показав час, згодом, він натомість допомагав розвитку Пласту у вже набагато старшому віці. Так, очоливши КПР, він використовував свій набутий життєвий і професійний досвід, напрацьовані особисті контакти, створену ним навчальну інституцію МІМ-Київ задля покращення та розширення діяльності Пласту в Україні. Свідченням його системного підходу до організації роботи було заснування Фонду Розвитку Пласту, що дало можливість оплачувати

зарплатню постійним працівникам та фінансувати ряд так потрібних для скаутської організації проєктів, зокрема проведення таборів, організації поїздок за кордон, покращення матеріальної бази тощо. Він істотно допоміг трансформації Пласту з регіональної західноукраїнської організації в набагато ширшу загальнонаціональну структуру [12, с. 241].

У 2010 р. учений заснував Благодійний Фонд Богдана Гаврилишина, що починався як Фонд Розвитку Пласту. Його місією проголошувалася підготовка критичної маси молодих українців, які на власному досвіді вивчили як функціонують найкращі країни Європи, та зможуть утворити критичну масу людей, яка трансформує Україну. Наступного року після смерті Богдана Гаврилишина його трьома дітьми та дружиною фонд було перезасновано і він отримав назву Фонд Родини Богдана Гаврилишина [8]. Нова інституція продовжила всі основні попередні напрями роботи, зокрема і дві основні програми: *«Молодь змінить Україну»* та *«Молодіжні делегати України до ООН»*. За час діяльності Фонду родини Богдана Гаврилишина та Фонду Богдана Гаврилишина сформувалася спільнота випускників програм, що налічує понад 1500 осіб. З 2022 р. діє амбасадорська програма, яка згуртувала активних, лідерських випускників для поширення цінностей та реалізації місії фонду. Окремо варто виділити *«Проект #bh15»* – проєкт з популяризації Декларації відповідальності людини, створеної Богданом Гаврилишином у 2014 р. Складаючись із 15 пунктів, вона покликана формувати культуру персональної відповідальності в Україні та світі [10]. Вони стосуються законослухняності, чесності, бережного ставлення до довкілля та поваги до людини. Він доводив, що однією з передумов виконання Загальної декларації прав людини, прийнятої Генеральною Асамблеєю ООН у 1948 році, є усвідомлення та прийняття кожним членом суспільства індивідуальної відповідальності на всіх рівнях. Автор відобразив різні рівні відповідальності, які можуть стати дороговказами до більш демократичного, інклюзивного та ефективного суспільства з точки зору гуманістичних цінностей. У 2021 р. Верховною Радою в Україні встановлено День відповідальності людини, який відзначається щороку 19 жовтня, в день народження Богдана Гаврилишина.

Головною передумовою позитивних змін в економіці, політичній, соціальній і економічній сферах він називає *«перехід до влади в усіх її гілках і на всіх рівнях нової справжньої еліти, яка була б професійнішою і патріотичною, готовою працювати для суспільства, а не тільки заради власних інтересів... Нова еліта потребуватиме мобілізуючого бачення майбутньої України»* [2, с. 241]. Про формування такої справжньої еліти з молодого покоління українців *«зі здоровою системою цінностей»*, котрі будуватимуть майбутню Україну, розмірковує Б. Гаврилишин у своїй книжці *«Залишаюся українцем»*, повідомляючи про мету свого спеціального *«Благодійного фонду Богдана Гаврилишина»*.

Богдан Гаврилишин був членом ініціативної групи *«Першого грудня»* – об'єднання, створеного у 20-ту річницю референдуму за незалежність України відомими інтелектуалами та громадськими діячами. 8 грудня 2012 року ініціативна група *«Першого грудня»* представила один з ключових своїх документів – *«Українську хартію*

вільної людини». Документ було оголошено в Українському домі під час Національного круглого столу, присвяченого 21-й річниці референдуму за незалежність України. Хартію підписали В'ячеслав Брюховецький, Богдан Гаврилишин, Семен Глузман, Володимир Горбулін, кардинал Любомир Гузар, Іван Дзюба, Мирослав Маринович, Мирослав Попович, Євген Сверстюк, Вадим Скуратівський та Ігор Юхновський [14].

24 жовтня 2016 року о 5-й ранку Богдан Гаврилишин помер у своїй квартирі в Києві. На даний момент на честь Богдана Гаврилишина названо вулиці в трьох містах України – Києві, Львові та Чорткові. 17 жовтня 2019 р. відбулося урочисте відкриття кімнати-музею Богдана Гаврилишина в його рідному смт Коропець. Крім представників місцевої влади та громади, на відкриття приїхали студенти й викладачі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Тернопільського національного економічного університету, Чортківської гімназії, пластуни з Івано-Франківська та Чорткова, давні друзі й колеги пана Богдана [9].

На мій погляд, Богдан Гаврилишин належить до непересічних представників українського народу, який не лише на словах, а й на практиці сприяв розбудові української держави та суспільства. Найкращим підтвердженням його ефективної діяльності є те, що започатковані ним справи і далі продовжують жити. Створені Богданом Гаврилишином ідеї мають свій потенціал для України і на сьогодні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Віднянський С. В. Гаврилишин Богдан Дмитрович. *Україна в міжнародних відносинах. Енциклопедичний словник-довідник*. Вип. 5. Біографічна частина: А-М / Відп. ред. М. М. Варварцев. Київ: Інститут історії України НАН України, 2014. С. 88–89.
2. Гаврилишин Б. Д. До ефективних суспільств: Дороговкази в майбутнє: доп. Римському Клубові. Вид. 3-тє, допов. К.: Пульсари, 2009. 248 с.
3. Гаврилишин Б. Д. Залишаюсь українцем: спогади. К.: Пульсари, 2011. 288 с.
4. Гаврилишин Т. Ю., Гаврилишин В. П. Коропець. Історія і спогади. Тернопіль: Воля, 2004. 240 с.
5. Геращенко О. Л. Економіка XXI: країни, підприємства, людини. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків: Фоліо, 2019. 313 с.
6. Голянич М. Футурологія. Філософія майбуття: монографія. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2017. 540 с.
7. Міжнародний фонд «Відродження». URL: <http://oneu.edu.ua/pages/viddili-i-sluzhbi/miznarod/fondi/fondi-15/>.
8. Місія. URL: <https://bhfamily.org/>.
9. На Тернопіллі відкрили музей Богдана Гаврилишина. URL: <https://zbruc.eu/node/92902>.
10. Проекти Фонду. URL: <https://bhfamily.org/proekty/>.
11. Пуаєттон В. Невтомний мандрівник Богдан Гаврилишин: біопр. / пер. з франц. І. Відлер. К.: Славутич-Дельфін, 2015. 144 с.
12. Сич О. Пласт – український скавтинг: нарис витоків, історії, сьогодення. – 2-ге вид., змінене, доповнене. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2012. 288 с.
13. Субтельний О. та ін. Пласт. Унікальна історія українського скаутського руху. Торонто: Пластове Видавництво Plast Publishing Inc., 2019. 440 с.
14. Українська хартія вільної людини. URL: <http://1-12.org.ua/ukrajinska-khartija-vilnoi-liudyny>.